

PALASIK MÁRIA**Az 1945-ös gyömrői gyilkosságok évtizedeken át tartó tabuja és az áldozatok családtagjainak túlélési technikái**

Az 1945 telén, kora tavaszán a Gyömrői járásban elkövetett politikai gyilkosságsorozat történetét több évig kutattam, ennek eredményeit monográfiában és több tanulmányban is összefoglaltam. Ám arról, hogy az érintett települések lakosai és az áldozatok családtagjai a tettesek számára az 1948-ban amnesztiával záruló vizsgálatsorozat után hogyan őrizték meg emlékezetükben a tragikus eseményeket, máig keveset tudunk. Az elkövetők többsége ott élt közöttük büntetlenül, és miközben a települések lakói gyilkosként félték őket a Kádár-korszak végéig, a mindenkori politikai vezetés azzal mentegette ezeket az embereket, hogy „a demokratikus átalakulás ügyét szolgálták”. Eközben az áldozatok hozzátartozóit reakcióso, rosszabb esetben fasiszták leszármazottainak bélyegezte, a több kis gyermekkel özvegyen maradó feleségeket nem hogy nem támogatta, hanem egyenesen megalázta a rendszer. Az 1948-as amnesztia után gyakorlatilag 40 éven keresztül elfojtott volt a kollektív emlékezet – még akkor is, mikor a maga tettes és az áldozat hozzátartozója ugyanabba a temetőbe járt, a gyilkosságsorozat tabunak számított. Visszaemlékezők szerint néha a kocsmaokban hangzottak el utalások a történetekre. A rendszerváltás után kezdett oldódni valamelyest a tragikus eseményeket rejtő titok feltárásától való félelem, de ez is csak nagyon lassan. Még 2008–2009-ben is, amikor az interjúkat készítettem a helyszínen, akadt olyan érintett település, ahol az egykori szemtanúk nem mertek megszólalni.

Jelen előadásomnak célja egyrészt bemutatni, hogy a félelem és a tabuk ellenére hogyan őrizték meg a történeteket az emberek a több mint 40 évnyi hallgatás után. Másrészt annak járok utána, hogy a hatalom hogyan büntette közvetett eszközökkel az áldozatok hozzátartozóit, főként gyermekeit. Ugyanakkor az is kiderült, hogy a politika embertelensége mellett mindig voltak olyan civilek, pedagógusok, egyházak, amelyek az igazságtalanságokkal szemben – a maguk szerény módján – de „fel merték venni a kesztyűt”, és a közvetett áldozatok számára segítettek túlélni a sok igazságtalanságot.